

дисс. ...канд. юрид. наук: 12.00.09 / Академія МВД СРСР. Москва, 1984. 162 с.

3. Топчий В.В. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця. Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 85–91.

4. Мелешев С.Б. Серійні сексуальні вбивства: проблеми визначення та розкриття. Право і безпека. 2004. № 2 Т. 3. URL: http://old.pb.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=pravo_i_bezpeka&pub_id=132439&mid=8&year=2004&pub_article=133399 (дата звернення: 28.10.2020).

5. Сотула О.С., Саїнчин О.С., Мальцев О.В. Теоретичні основи розслідування умисних вбивств: кримінально-правові, криміналістичні та психологічні аспекти. Психологічний портрет серійного вбивці: монографія. Ottawa, Ontario, Canada: Accent Graphics Communications Publishing, 2019. 754 с.

Баулін Олег В'ячеславович,

кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ЕКСПЕРТОМ НАСЛІДКІВ КАТУВАННЯ ОСОБИ

В останній частині (останньому реченні) пункту 19 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, який затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 травня 2018 року № 865, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 червня 2018 року за № 719/32171 «Про затвердження Порядку проведення судово-психіатричної експертизи» зазначено: «У разі якщо в ході СПЕ експерт виявив психічні розлади, які могли б виникнути внаслідок застосування до особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання, експерт зобов'язаний поінформувати про це підслідного, обвинуваченого або засудженого (його законного представника) та, за умови отримання його усвідомленої згоди за формою, наведеною у додатку до цього Порядку, зобов'язаний передати відповідну інформацію органу (особі), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), незалежно від того, чи було поставлено це питання» [1].

Як відомо з чисельних прикладів практики вітчизняних і міжнародних судових установ, застосування до особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання досить часто використовують недбалі працівники правоохоронних органів з метою найшвидшого отримання необхідних для них і їхнього керівництва обвинувальних доказів проти певної особи (певних осіб) у кримінальних провадженнях [2, с. 450–451; 3, с. 182–188]. І досить часто у таких випадках саме вони – дізнавачі, слідчі, детективи, керівники підрозділів та органів, що

уповноважені здійснювати досудове розслідування, пов'язані з ними спільними службовими інтересами посадовці або залучені до проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій співробітники і керівники оперативних підрозділів, є зацікавленими у приховуванні фактів і слідів застосування до особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження. При цьому в силу вимог публічності, неупередженості та всебічності вони призначають або ініціюють призначення експертиз спрямованих на встановлення цих обставин, у тому числі й судово-психіатричних. Вони також залучають до проведення даних експертиз експертів та забезпечують останніх необхідною для здійснення експертного дослідження інформацією про фактичні обставини кримінального правопорушення, яке розслідується, і особу, психічне здоров'я або психічний стан якої на момент певних подій (на час вчинення кримінального правопорушення чи суспільно небезпечного діяння, під час проведення процесуальних дій на стадії досудового розслідування тощо) потрібно з'ясувати. Отже, отримання такими зацікавленими у приховуванні фактів застосування заборонених методів розслідування дізнавачами, слідчими, детективами та їхніми керівниками (за винятком прокурора, слідчого судді, суду) від експерта, залученого для проведення судово-психіатричної експертизи підозрюваного, обвинуваченого або засудженого, даних про те, що в ході проведення експертного дослідження він виявив психічні розлади, які могли б виникнути внаслідок застосування до цієї особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження, у ситуації, коли не було поставлено такого питання перед експертом, може стати шкідливим як для цього підозрюваного, обвинуваченого чи засудженого, так і для інтересів правосуддя у даному кримінальному провадженні та суспільства в цілому.

Справа у тому, що поінформування експертом вказаних заінтересованих правоохоронців про наявність об'єктивних даних про застосування катування до особи спровокує останніх до вжиття усіх можливих заходів, зокрема незаконних й радикальних, з метою як нівелювати висновки експерта, так і спотворити об'єкти та методику дослідження, знищити докази, які підтверджують експертний висновок про застосування катування.

І наявність усвідомленої згоди підозрюваного, обвинуваченого чи засудженого або його законного представника на передачу експертом виявлених ним за власною ініціативою даних про застосування до особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження або покарання, до службових осіб, які безпосередньо, прямо чи опосередковано заінтересовані у їхньому приховуванні, або можуть бути у цьому заінтересовані, шкідливості ситуації не змінюють.

Треба враховувати, що у таких випадках мова йде про виявлення експертом ознак кримінального правопорушення, вчиненого працівниками правоохоронного органу, оскільки вони є суб'єктами таких злочинів як катування (ст. 127 КК України), перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронних органів (ст. 365 КК України), примушування давати показання (ст. 373 КК України) [4].

Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК України [5] здійснювати досудове розслідування злочинів, вчинених працівниками правоохоронних органів, уповноважені слідчі органів державного бюро розслідувань, а тому саме їх необхідно своєчасно інформувати про виявлені під час судово-психіатричної експертизи факти можливого застосування правоохоронцями катування особи та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують її гідність, видів поводження чи покарання.

Як уявляється, остання частина (останнє речення) пункту 19 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 травня 2018 року № 865, повинна бути викладена у такій редакції:

«У разі якщо в ході СПЕ експерт виявив психічні розлади, які могли б виникнути внаслідок застосування до особи катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання, експерт зобов'язаний поінформувати про це підслідного, обвинуваченого або засудженого (його законного представника) та, за умови отримання його усвідомленої згоди за формою, наведеною у додатку до цього Порядку, зобов'язаний передати відповідну інформацію слідчому судді, суду, прокурору, який призначив експертизу (залучив експерта), незалежно від того, чи було поставлено це питання, а також у будь-якому випадку (незалежно від бажання особи) – територіальному органу Державного бюро розслідувань».

Реалізація запропонованого сприятиме посиленню загальної профілактики катування та підвищить ефективність реагування компетентних органів державної влади на випадки застосування до особи катування з боку правоохоронців.

Список використаних джерел

1. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 травня 2018 року № 865 «Про затвердження Порядку проведення судово-психіатричної експертизи»: [Текст]: станом на 30 жовтня 2020 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. Реабілітація репресованих: Законодавство і судова практика. - Офіційне видання / Укладачі: Маляренко В. Т., Овчинніков Є. І. За ред. В. Т. Маляренка. – К.: Юрінком, 1997. - 462 с.

3. Макбрайд Дж. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес: Практика Європейського суду з прав людини. – 2-е видання / Джемері Макбрайд. – К.: К.I.C., 2019. - 554 с.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року: [Текст]: станом на 30 жовтня 2020 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року: станом на 30 жовтня 2020 р. // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

Бідняк Ганна Сергіївна,

доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Чечель Анастасія Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ СЛІДЧІ ПОМИЛКИ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

З метою виконання завдань кримінального процесуального законодавства, задля швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проваджень слідчі вживають комплекс необхідних дій, які допомагають їм направити матеріали кримінального провадження до суду. Однією із слідчих (розшукових) дій, яка дозволяє отримати доказову базу за слідами правопорушень, можна зазначити призначення судових експертиз.

Завдяки судовим експертизам слідчій може встановити той чи інший факт, який необхідний для розслідування провадження. Процес розвитку науки і техніки є позитивним вектором у розробці нових технологій задля нових методик експертних досліджень. Проте, на перешкоді виступає економічна складова цього питання, адже задля проведення сучасних науково-технічних досліджень необхідні ресурси, якими в повному обсягу не забезпечені всі правоохоронні органи та науково-експертні установи що обмежує їх можливості. Безперечно, цей факт негативно впливає на роботу слідчих, проте низка помилок та прорахунків під час призначення судових експертиз не пов'язана із матеріальним забезпеченням, а лише із професіональним рівнем особи, яка проводить досудове розслідування.